

גליון תחסג + ערש"ק פרשת בשלח

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

ימינם ו"שמאלם" כהנהגה למ"ת

אומנות" התפילה

גדר מצות סעודה במוצאי שבת

מעלת החסידים בעבר

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב,
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לקראת שבת

פה ושם, במזרח ובמערב, נרות הוי' נשמות בני אדם דלקים (ברענען). בשמן משחת קדש, בהגברת הצורה על החומר, אלו גועים בבכי' מקרב לבם ותמצית נפשם, אלו מתענגים, בקול מעורר הכוונה פנימית, בהתקשרות עמוקה עדי שפיכות נפשם ואלו שקועים בהתבוננות תהומית, בחקר אלוקה, בענינים המופשטים, גועים בחלישה, מעין דביקות עצם בעצם.

לימוד החסידות זה חלקו בחיים

איש איש לפי ערכו ומהותו ידע, אשר לימוד החסידות זה חלקו בחיים, ועבודת התפלה דא תרעא לעלאה, לראות פני אלקים חיים, לאסתכלא ביקרא דמלכא עילאה, וראשית כל הוא זיכוך וביורר מדות הטבעיים והחומרים, ולהגביר הצורה על החומר.

גם הפעוטים והצעירים, אם כי ידעו מקומם אי', אחורי הדלת והמזוזה, בכל זה הנה גם הם מצאו להם קץ ובית מושב, להחים לבכם באורן של חסידים, ולהתאבק בעפר אנשי מעשה, והלכו שחות, בביטול פנימי, תאבים גם צמאים, לשמוע הגה, רסיסי טל, דנטיף מאינון, חכימיא עתיקיא די בקרו בבית ספריא. ופומיהן ממליל מְלִיא רברבתא, דשמעין מאהבתנא יקירא קדישא, והוה להון לשיזבותנא, למיהך באורחא דקשוט.

ועתה מה, אין שבת ואין מועד, אין משים אל לבו ואין דואג, גדלה העזובה במאד מאד. הנה בהעיר אשר ימצאון גרגרים בודדים, הלומדים איזה ספר של חסידות, בינם לבין עצמם, הנה גם זה הוא בשעה שאינו לא יום ולא לילה, ועל הפלא יזדמן כי יתאגדו יחד קבוצת אנשים לקבוע עת ללימוד החסידות, וגם זה בכל מקרה קל הערך עומדת הקבוצה להתפרד, ומעבן[ו]דה שבלב אין מדבר, וכמעט אשר הושכח טעמה, ולבשה צורה אחרת, והצעירים בעיניהם לא ראוהו.

(אגרות קודש ח"א עמ' שכט-ל)

פתח דבר

בעזהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בשַׁח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לְקראת שבת'** (גליון תתסג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת לַמודעי, שבדרך כַּף לֹא הובאו הביאורים כאופן אמירתם, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, וּלְפַעַמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש לְהִיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם ע"ל אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לַעמוד בעצמו ע"ל אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויהי"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקדא אני דודש.....**ב**

מדוע לא נלחם משה עצמו בעמלק?

מדוע לא למד רש"י שמשה "נתעצל" במה שדחה המלחמה ליום הבא ? / החילוק בין כל הניסים מיציאת מצרים ואילך למלחמת עמלק / בין מלחמת מדין למלחמת עמלק

^(ע"פ לקטי שיחות חב"א עמ' 89 ואילך)

פנינים ☪ עיונים וביאורים קצרים**ה**

צורת "פי החירות" (ע"פ אגרות קודש ח"ב עמ' שלה ואילך)

מדוע לא הי' יכול משה לבדו לתת מים לישראל? (ע"פ תורת מנחם – התוענוויות תשפ"ח ח"ב עמ' 315 ואילך)

יינה של תורה.....**ו**

מעלת "ימינם" ו"שמאלם" של ישראל בעת קריעת הים

במה היתה הבחירה בעם ישראל, בגופות או בנשמות ? / מדוע לא הספיקה לישראל זכות התורה כדי לעבור את ים סוף ? / מדוע עבודה בשני קווים מנוגדים היא זו שהכינה את ישראל לקבלת התורה ? / ביאור ענין קריעת ים סוף והקשר בינה למתן תורה

^(ע"פ לקטי שיחות ח"ג עמ' 966 ואילך)

פנינים ☪ דרוש ואגדה**י**

המן – השפעה מדודה, אך "בפנים מאירות" (ע"פ לקטי שיחות חל"א עמ' 90 ואילך)

מדוע נקראת התפילה בשם "אומנות"? (ע"פ לקטי שיחות חר"א עמ' 52 ואילך)

חידושי סוגיות**יא**

בגדר מצות סעודה במוצאי שבת

יאריך להוכיח במקור סעודה זו, שהיא זכר לדרך אכילת המן שהיו סועדים ממנו בצאת השבת / יסיק דשייכא לדין ג' סעודות עצמן, ויתבאר עפ"ז דיוק לשון רבינו הזקן בשולחנו דמשמע שהיא פרט בקיום מצוה אחרת באופן ד"מן המוכחר"

^(ע"פ לקטי שיחות חל"ז עמ' 70 ואילך)

תורת חיים**יד**

"גם זו – לטובה!"

דרכי החסידות.....**טו**

מעלתם של חסידים בעבר

מדוע לא נלחם משה עצמו בעמלק?

מדוע לא למד רש"י שמישה "נתעצל" במה שרחם המלחמה ליום הבא? / החילוק בין כל הניסים מיציאת מצרים ואילך למלחמת עמלק / בין מלחמת מדין למלחמת עמלק

"ויאמר משה אל יהושע, בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים בידי. ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק, ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה. והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. וידי משה כבדים, ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עלי', ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד, ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש" (יז, ט-יב).

ובפירוש רש"י: "וידי משה כבדים – בשביל שנתעצל במצוה, ומינה אחר תחתיו, נתייקרו ידיו".

ולכאורה פשוט, שכוונת רש"י באומרו "שנתעצל במצוה ומינה אחר תחתיו" היא למצות המלחמה – שמישה אמר ליהושע "צא הלחם בעמלק" ולא השתתף בעצמו בגוף המלחמה. [בכמה מפרשים משמע (ראה דברי דוד על רש"י כאן. ועוד) שהמצוה שנתעצל בה משה היא בחירת האנשים, זה שאמר משה ליהושע "בחר לנו אנשים" ולא בחר משה בעצמו. אמנם חידוש גדול הוא לומר שבחירת אנשי המלחמה נחשבת כ"מצוה" – ולכאורה אינו אלא הכשר מצוה – ועל כן מסתבר לפרש דברי רש"י כפשוטם שמדבר על גוף המלחמה].

ב. והנה, ענין זה שכבודת הידים באה למשה משום ש"נתעצל במצוה" – מצינו גם בתיב"ע על הפסוק, אמנם שם פירש שהעדר הזריזות הי' בענין הזמן: "ולא אזדרו ביומא ההוא", והיינו, שנחשב למשה פגם בזה שלא התחיל במלחמה באותו היום עצמו אלא הורה שהמלחמה תהי' "מחר". וכעין זה הוא במכילתא כאן: "מכאן שלא ישהה אדם במצוה".

אמנם רש"י לא פירש כן (ולהעיר מבאר בשדה כאן) – ויש לבאר:

בדרך הפשט, במלחמת עמלק התחיל מצב חדש אצל בני ישראל. עד כה התנהג עמהם הקב"ה באופן ניסי ללא התחשבות בדרכי הטבע: אותות ומופתים בארץ מצרים, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ולאחר מכן ירידת המן והשלח – שהיו באופן שמיימי לגמרי;

מעלתם של חסידים בעבר

אלו מתענגים, בקול מעורר הכוונה פנימית, בהתקשרות עמוקה עדי שפיכות נפשם ואלו שקועים בהתבוננות תהומית, בחקר אלוהי, בענינים המופשטים, נועים בחלישה, מעין רביקות עצם בעצם

קבעו מוחם ולבם לילך בדרך הסלולה לרבים

בימים ההם אשר תורת החסידות האירה תבל ומלואה... גם אלה אשר לא חוננו במרחבי השגת תורת החסידות, גם הם נהנו לאורה, כפי מדת מדריגתם וערכם, לעבוד את ה' בעבודה שבלב זו תפלה, וקביעות עתים לתורה, בחול בשעות הפנויות לכך, ומה גם בש"ק ומועדים, אשר כל אחד הרגיש מעין מנוחת עולמים.

ואף אזובי קיר, מושללי היכולת בהשגה ועבודה פנימית, גם הם מצאו תקוה וישועה לנפשם, הם: יחדו וקבעו מוחם ולבם לילך בדרך הסלולה לרבים, לשמוע בלימודים, בזמנים המוגבלים, בחול בש"ק ובמועדים, ובעמדם לפני ה' בתפלה, שפכו נפשם מעומק נקודת לבבם בשלהובא דנהורא עילאה.

מועדים לשמחת הנפש בתורה ותפילה

השבת קדש והמועד, היו מועדים לשמחת הנפש להתענג על ה', בתורה ותפלה בועד ובותיקות, ועבודתם זו האירה להם, והועירם בכל ששת ימי המעשה, לקוות ולצפות ליום מנוחה וישועה כי יבוא.

מה טוב ומה נעים הי' בית הוי' במקהלות החסידים, אף בחול, ובפרט בשבת קדש וימים טובים, המקדש מעט, בו כמה וכמה אנשים עומדים עסוקים בתפלה, בדביקות גדולה, ובהתעסקות עצומה, ובבוא איש בבית ה', נבהל נרעש ונפחד מהמראה האלקית אשר בעיניו ראה ובאזניו שמע.

גם זו – לטובה!

מעשה דרבי עקיבא ומעשה דנחום איש גז

...ואסיים במה שאמרתי בהמשך לשבת נחמו במה שאמרנו ר"ז שהיא נחמה בכפליים, היינו כפליים לא רק בכמות אלא גם באיכות, זאת אומרת, שהנחמה תהי' באופן כזה, שלא רק שהיא מסירה את הצער, אלא גם מהפכת את הצער גופא לעונג, היינו שהאדם גם בעיני בשר רואה, אשר היסורים שארעו לו הרי א' יש טעם עליהם, אבל אי אפשר לקרוא זה נחמה בכפליים, כי אינה אלא נחמה גרידא, ומה שמוסיף הנביא שהנחמה בכפליים, היינו ב' שרואה שהיסורים עצמם לא היו יסורים אלא השפעה של טובה מכוסה, שמפני רוב טוב נמשך למטה בצורה כזו.

ופירוש הענין מובן ממה שכתב בקיצור בתניא פרק כ"ו, וכמסופר ג"כ בגמרא, שיש נוסחא של כל דעביד רחמנא לטב עביד, ונוסחא נוספת ומעולה מזו - גם זו לטובה, וכמו החילוק דמעשה דרבי עקיבא ממעשה דנחום איש גז, שר"ע על ידי שנכבה הנר ונאכל החמור והתרנגול וכו' ניצל על ידי זה מהזיק גופני, וראה שסוף סוף על ידי הצער שסבל באה לו טובה, אבל העובדא עצמה הוא ענין של צער. והוה נחמה גרידא. משא"כ במעשה דנחום איש גז זה כשהחליפו האבנים טובות ומרגליות על עפר, ונעשה לו נס בעפר, שלא הסתפקו בזה שעל ידי הצער ניצל הוא מהזיק, אלא אדרבה הוכיחו לו שאין זה צער אלא טובה גדולה ביותר.

ויהי רצון שגם בנידון דידן הנה לא יהי' רק ענין של כל דעביד רחמנא לטב עביד, אלא שיהי' גם כן ענין של גם זו לטובה, שהכל יכול יגלה את הכוונה פנימית ואז יראה "כי גם זו לטובה, רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר, כי היא מעלמא דאתכסיא שלמעלה מעלמא דאתגליא".

(אגרות קודש ח"ד ע"ב תיג-ד)

ההעלם והסתר עצמו נהפך לטוב

מאשר הנני קבלת מכתבו, ובודאי לדכוותי למותר להאריך שאין מקום שיפול לב אדם עליו מאיזה קישורים שפוגש בדרכי העולם במשך מילוי תפקידו האמיתי, שהוא כדבר משנה אני נבראתי לשמש את קוני, כיון שזהו מתחבולות היצר להביא את האדם לנמיכת רוח, והרי כל ענין היצר הוא בשביל לנצחו [וגם בעצמו זהו חפצו, וכמובן מהמשל בזהר הק' ח"ב קסג, א. עיי"ש היטיב] הובא בתניא סוף פרק כ"ט, וסו"ס הרי אפילו עניני העלמות והסתרים עצמם נהפכים לטוב, ולא רק באופן דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ז.א. שמה נגרמת טובה, אלא באופן דגם זו לטובה, שזהו שהענין עצמו נעשה טוב [וכמובן חילוק זה מהעובדא דנחום איש גז, שההפיכה לעפר נעשית טובה גלוי' משא"כ בהמאמר דכל מה דעביד וכו'] וק"ל.

(אגרות קודש ח"ד ע"ב תכא)

במשך הזמן זוכים לראות ש"גם זו לטובה"

במענה למכתבו . . הנני מתפלא עליו, שלמרות שראה בחייו הפרטיים ועל אחת כמה וכמה בחיי אחרים נפלאות השם יתברך, ופעמים אפילו כאשר לא נראתה שום עצה המצב נשתנה כל כך לטוב עד שהתפלאו והצטערו מדוע היו קודם ב"מרה שחורה".

וידוע פתגם החכם, ש"העבר הוא מלמד העתיד", ובמילא צריכים להיות חזקים בבטחון ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", ובמשך הזמן זוכים לדרגה גבוהה יותר, ש"גם זו לטובה" (שזה עצמו טוב ולא רק סיבה לטוב, כפי שידוע ההבדל בין הסיפור ד"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס, ע"ב) והסיפור ד"גם זו לטובה" (תענית כא, ע"א))...

המחכה לבשורות טובות וחיותם בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

(תרומם מאגרות קודש ח"ט ע"ב ע"ב)

לקראת שבת

ה

אולם כאן, במלחמת עמלק, הי' מצב של הסתר פנים, וכמו שהביא רש"י בתחילת הענין (יז, ח), שבוא עמלק להילחם בישראל הי' כעונש על זה שפקקו ישראל "היש ה' בקרבנו אם אין" (יז, ז), וכמודגש במשל שהביא רש"י מאב "שהרכיב בנו על כתפו", וכאשר פקפק הבן במציאות האב הסתיר האב פניו ממנו: "השליכו מעליו ובא הכלב ונשכר" -

ולכן סבר משה שבמצב כזה אי אפשר לסמוך על ההנהגה הניסית שהיתה לבני ישראל עד כה, אלא בהכרח להתכונן למלחמה בדרך הטבע. ומעתה מובן, שזה שדחה את המלחמה למחר אינו נחשב ל"עצלות" - כי כאשר סדר המלחמה הוא בדרך הטבע, מוכרחת הכנה מסודרת למלחמה, בחירת האנשים המתאימים וסידור תכנית ואופן המלחמה כו', ואי אפשר לצאת להילחם מיד באותו היום.

ולכן לא הביא רש"י את דברי התיב"ע, כי לשיטתו - בדרך הפשט - בפרט זה של דחיית המלחמה למחר היתה הנהגת משה כדבעי.

[ווי"ל, שלפי התיב"ע (והמכילתא) אינו כן, אלא משה התכונן מלכתחילה למלחמה באופן של נס, וכמודגש בדברי התיב"ע על מה שאמר משה "אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים בידיי": "חוטרא דאתעבידו בי' ניסין מן קדם ה' בידיי";

ולכן לשיטה זו נחשבת דחיית המלחמה לפגם ו"עצלות", כי כשמדובר במלחמה על טבעית צריך לעשותה מיד ללא עיכוב].

ג. והנה, לפי דרכנו מובן גם ה"חשבון" שעשה משה ולכן מינה אחר תחתיו:

כיוון שמלחמה זו היתה בדרכי הטבע, סבר משה שאין מקומו בראש המלחמה - שהרי לפי התורה הגיל המתאים להיות "יוצא צבא" הוא מבן עשרים עד ששים שנה (ראה רש"י שה"ש ג, ז. גור ארי' לפרש"י תשא ל, טז. ועוד);

ולכן העדיף לתת ליהושע לנהל את המלחמה, שהי' צעיר הרבה ממשו וכחו עוד הי' במתניו (יהושע הי' אז בין גיל ארבעים לגיל ששים - ראה סדר הדורות ב' אלפים תמ"ח ד"ה יהושע הי'. ילקוט ראובני פרשתנו יז, ט).

ועוד זאת, שסבר משה כי לתועלת המלחמה גופא עדיף שהוא יתעסק בחלק הרוחני של המלחמה - התפלה לה' והתענית וכו', וכן עמידתו על ראש הגבעה עם מטה האלוקים והרמת ידיו, שעל ידי זה יתעודדו יוצאי המלחמה - אלו המתעסקים בחלק הגשמי של המלחמה - ויהי' להם הכח והעוז להילחם כראוי.

[בכמה מפרשים (גור ארי'. ועוד) כתבו, שמשו מינה את יהושע במקומו משום שהוא מזרע יוסף, המסוגל במיוחד לענין זה של מלחמת עמלק (והוא ע"פ דברי חז"ל - פסיקתא דר"כ פ"ג. ועוד).

אבל טעם זה קשה להעמיס בפשט דברי רש"י, שהרי רש"י כאן לא רמז כלל לזה שיהושע הוא מזרע יוסף].

ד. ויש להוסיף בזה:

ב"פשוטו של מקרא", לא מצינו שהקב"ה צוה את משה על מלחמת עמלק, ומשמע שמשה צוה על כך מדעתו (וכן פירש האברבנאל כאן. ועוד).

[ואמנם, רש"י כתב בהמשך הענין, על הפסוק (יז, יג) "ויחלוש יהושע" – "חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים שעשו על פי הדיבור של שכינה".

אך כד דייקת שפיר, אין כוונת רש"י שעצם המלחמה היתה על פי הדיבור – כי במכילתא איתא "שהמלחמה הזאת לא היתה אלא על פי הגבורה", ורש"י שינה מלשון המכילתא;

וצריך לפרש, שרק ענין זה שבמלחמה – זה שהשאירו החלשים – הי' על פי הדיבור, והיינו שהדיבור של שכינה הי' לאחר שכבר יצא יהושע למלחמה, ודו"ק].

והביאור בזה, שמשה בתור רועה ישראל ראה במלחמה זו דבר המובן מאליו – כאשר גויים באים להצר לישראל, צריך לצאת מיד למלחמת הגנה כנגדם (וראה רמב"ם הל' מלכים תחילת פרק ה);

ומעתה מסתבר, שאם הי' ציווי מפורש מהקב"ה על המלחמה – אז הי' משה יוצא למלחמה בעצמו "ללא חשבונות", אך כיון שמשה החליט על מלחמה זו מדעת עצמו – סבר שבמצב כזה מוטב שילכו הצעירים למלחמה עצמה והוא יתעסק בהצד הרוחני כו', וכנ"ל.

ה. וזהו איפוא גודל החידוש – שאף על פי כן, נחשב לו הדבר ש"נתעצל במצוה":

כאשר באים גויים להילחם עם ישראל, הרי זו מצוה הכי גדולה לצאת להגנתם – ולכן צריך הי' משה להשתתף במלחמה עצמה בלי חשבונות (אף שבפועל לא הי' ציווי מפורש על מלחמה זו מהקב"ה).

ומה שחשב משה שמוטב שהוא יתעסק בענין התפלה כו' – הנה הי' יכול לצאת למלחמה ושם, בשדה המערכה, להתפלל תפלה קצרה.

[והוא ע"ד מה שמצינו כבר בקריעת ים סוף, שכאשר משה נעמד להתפלל אמר לו הקב"ה "מה תצעק אלי גוי" (פרשתנו יד, טו), ורש"י מפרש: "אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונים בצרה"].

ואין להקשות ממלחמת מדין, ששם הי' ציווי מפורש: "צרור את המדינים והכיתם אותם וגו'" (פינחס כה, יז), "נקום נקמת .. מאת המדינים וגו'" (מטות לא, ב) – ואעפ"כ, לא הלך משה בעצמו למלחמה;

כי שם לא היתה זו מלחמת הגנה על ישראל – שהרי המדינים לא היו קרובים לגבול ישראל – ורק ענין של מלחמת נקמה כו' [וראה תנחומא מטות ג, שמשה "נתגדל במדין. אמר: אינו בדין שאני מיצר להם, שעשו בי טובה"], ואכמ"ל עוד.

לשבת.

ועפ"ז נתוסף לנו ביאור בלשון חז"ל בבראשית רבה (יא, ב) עה"פ "ויברך גוי ויקדש" – "ברכו במן וקדשו במן, ברכו במן כו' בערב שבת שני עומרים, וקדשו במן שלא ירד בו כל עיקר", די"ל שהחילוק בין ב' הענינים ד"ברכו" ו"קדשו" אינו רק אם הוא ענין חיובי (שירדו שני עומרים בערב שבת) או שלילה (שלא ירד המן בו), אלא הו' ב' גדרים (וזמנים) שונים, ד"קדשו במן" היינו ענין במן בקשר לקדושת שבת, דקדושת שבת מחייבת שלא ירד המן בזמן קדוש זה, וענין זה הוא רק בשעות דשבת גופא, בזמן דקדושת שבת (כולל ג"כ זמן של הוספה מחול על הקודש, שגם אז ישנה קדושת שבת); משא"כ "ברכו במן", הרי ברכת המן ליום השבת אינה מוגבלת להזמן דקדושת שבת, אלא להמעת לעת דיום שבת, וכיון דזמן המעת לעת לענין ירידת המן הוא באופן של "הלילה הולך אחר היום", הרי גם לענין זמנה של ברכת המן דשבת כך הוא, שברכת המן דיום השבת נמשכת למוצאי שבת.

וי"ל שזהו ג"כ המקור להא דקדושת השבת נמשכת עד זמן סעודת מ"ש, ולהכי הוי כמו ליווי – שהדבר שאותו מלווין עודנו כאן, כנ"ל, כי אע"פ שקדושת שבת (ממש) אינה אלא עד לאחר ה' הבדלה, כשמבדילין בין קודש לחול, הרי ברכת השבת ("ויברך אלקים את יום השביעי", "על כן ברך ה' את יום השבת") היא באופן שנמשכת עד סעודת מוצ"ש, כשם שב"ברכו במן" נכללה גם ברכת והספקת המזון לסעודה דמוצ"ש. וזהו הטעם שסעודה זו היא "סעודת מלוה מלכה", שאז מלווים את השבת ביציאתו, כיון שבסעודה זו הוא גמר "ברכת" השבת.

ועפ"כ הנ"ל אולי יש לומר עוד, שיסודה של סעודה זו הוא – זכר למן, דכיון שהעומר מן דשבת כלל גם הסעודה דמוצ"ש, לכן, כמו שחייבים באכילת ג' סעודות דשבת זכר למן, הרי זכר זה עצמו מחייב ג"כ אכילת סעודה זו (כמו שבנ"י במדבר אכלו סעודה זו מהמן שירד ליום השבת).

ועפ"כ אתי שפיר ומחזור ביותר ל' רבינו הזקן הנ"ל "שסעודה זו אינה חובה כ"כ אלא מצוה מן המוכחר בלבד", די"ל שכוונתו בזה, שע"י סעודת מלוה מלכה הרי המצוה דג' סעודות היא "מצוה מן המוכחר". כלומר, אין החיוב דסעודת מלוה מלכה רק ענין בפני עצמו (כדי ללוות את השבת, שענין זה אינו ענין לשאר סעודות דשבת שזמנן בשבת עצמו), אלא הוא (גם) חלק מחובת ג' סעודות (ע"י אלי' רבה לסי' ש סק"א שאם נמשך סעודה ג' עד אחר חשיכה א"צ לאכול עוד סעודה רביעית), דקיום מצות ג' סעודות באופן ד"מצוה מן המוכחר" ה"ז כשאוכל גם סעודת מלוה מלכה, שאז הזכר ל"ברכו במן" הוא בשלימות.

[ולעצור שענין זה העמיד רבינו בסוגריים, וידוע מש"כ אחי רבינו המהרי"ל (בשארית יהודה חאר"ח ס"ו) ששמע מפה קדשו ד"כל ספק (בשור"ע) העמיד בתוך חצו"ג ודעתו היתה לחזור ולשנות פרק זה לראות אם צדקו דבריו". ולפהנ"ל י"ל דהספק בדבר הוא כי שמא מאידך כיון דסו"ס הוי "מצוה מן המוכחר" דכללות מצות ג' סעודות כולן אולי ראוי להקדים סעודה ג' כדי שתתקיים סעודה זו כו'. וי"ל שטעם זה גופא נקט לשון "מצוה מן המוכחר" להדגיש טעם ספיקו כו'. ולהעיר מפתח הדביר לשור"ע כאן סק"א].

ועל זה מתרץ: "עינים להם פתוחות", כלומר ששטח הסלע לא הי' חלק לגמרי, אלא היו בו חורים כמין עינים, וממילא לא היה ריבועם שלם. וק"ל.

מדוע לא הי' יכול משה לבדו לתת מים לישראל?

ורב העם עם משה ויאמרו לנו מים ונשתה (י, ב)

הקשה הראב"ע (כאן) מדוע נאמר "תנו", לשון רבים, בה בשעה שישראל דברו רק אל משה. ותירץ לפי דרכו.

ויש לתרץ:

בענין מכת דם כתב רש"י "לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו כו' ולקה על ידי אהרן" (פרש"י וארא ז, יט).

ויש לומר שענין זה אינו נוגע למי היאור דווקא, אלא גם למים בכלל, שכיון שהמים הגינו על משה אינו מן הראוי שילקו על ידו. וכמו שמצינו שמשה נקרא בשמו "כי מן המים משיתיהו" (שמות ב, י), מים סתם, ולא מי היאור דוקא.

ומטעם זה סברו ישראל שמשה לבדו לא יוכל להביא להם מים, כיון שלצורך זה עליו לעקור את המים ממקומם, והרי זה כעין הלקאה, ולכן בקשו "תנו לנו מים", היינו שמשה יצרף אליו את אהרן, כמו שעשה בהלקאת היאור.

צורת "פי החירות"

וישובו ויחזו לפני פי החירות

מה היו חירות הללו, לא היו משפעות אלא נדודיות, ולא היו תרופות אלא מוקפות, ולא היו ענלות אלא מרובעות, ולא היו מעשה אדם אלא מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (יד, ב, ככילתא)

לכאורה תמוה: מה ראה המדרש למנות את כל פרטי צורתן של ה"חירות", ולמאי נפקא מינה?

ויש ליישב, שכוונת המדרש לבאר בזה את דברי פרעה "נבוכים הם בארץ" (להלן פסוק ג), היינו שמחמת הימצאותם "לפני פי החירות" לפיכך "נבוכים הם" ואינם יכולים לברוח.

ושיעור הדברים כך הוא:

"לא היו משופעות" - שאם היו משופעות הרי היו יכולים לטפס עליהן ולברוח, "אלא גודדיות" - ישרות, שאי אפשר לטפס עליהן.

"לא היו תרופות" - לא היו פתוחות אפילו מעט (ראה ערוך ערך טרפות), שאם כן היו יכולים לברוח דרך המקום הפתוח, "אלא מוקפות" - שלא הי' בהן שום פתח.

"לא היו עגולות" - שבשני עמודים עגולים סמוכין זה אצל זה, הנה הרוצה לעבור ביניהם עליו לנתץ רק החלק הצר ביותר שבעיגול, "אלא מרובעות" - הנוגעות זו בזו בכל עוביין, וכדי לברוח צריך לנתץ כל עוביין.

"לא היו מעשה אדם" - שאם כן הי' אדם אחר יכול להרסן, "אלא מעשה שמים".

אך אם היו מעשה שמים קשה: הרי אמרו חז"ל (ירושלמי, סוף מעשרות. נדרים פ"ג ה"ב. ועוד) "אין מרובע מששת ימי בראשית", ואם כן איך היו מרובעות?

כו', משמע שעד אז עדיין לא "הלכה" השבת (כמו המלך שעודנו בקרב המלווים בשעה זו), וצ"ב, דלכאוי' אע"פ שחייבים להוסיף מחול על הקודש הן בכניסתו והן ביציאתו, ר"ה ט., הרי סעודה זו היא דוקא לאחר הבדלת וצאת השבת, ועד"ז צ"ב במש"כ רבינו בשולחנו כאן ס"ב ע"פ הט"ז, דיש נוהגין לומר פיוטים וזמירות אחר הבדלה ללוות את השבת אחר שיצא כדרך שמלוין את המלך כו', והרי המדובר הוא לאחר הבדלה והליכת השבת זה מכבר, ולא כמלך שעודנו בקרב האנשים, וק"ל. ועיי' רש"י שבת קנ: ד"ה המבדיל. וע"ע פסחים קג).

ועכ"פ שגם לאחר צאת השבת (בהבדלה) עדיין לא הלכה לגמרי. ובשעת לשו"ע סי' ש הובא בשם תלמידי האריז"ל "שהנפש יתירה אין הולכת לגמרי עד אחר סעודת מוצאי שבת לכן אין ראוי להתעסק במלאכה שאינה אוכל נפש עד אחר סעודת מוצאי שבת". וצ"ב בגדר הך מילתא.

וי"פ דגדר סעודה זו עולה מן הכתובים גופיהו, דהנה ירדת המן היתה באופן של הלילה הולך אחר היום, כמפורש בכתוב שירידתו היתה בבוקר, ומהעומר מן שירד בבוקר הי' מזון לב' סעודות, שחרית וערבית, עיי' בעלי התוס' פרשתנו טז, כב. וא"כ מובן דה"ה בע"ש, שאז ירד "שני העומר לאחד", דה"ה זה באופן ש"הלילה הולך אחר היום", וכמו שהאריכו בכמה ספרים (ראה בעה"ת שם, טור או"ח סצ"א בשם "ירושלמי במכילתא", ועוד), דמהעומר הראשון אכלו סעודת יום ו' וסעודת ליל שבת, והעומר הב' הספיק להם הן לסעודות דיום השבת והן גם לסעודת הלילה שלאח"ז (עיי' להדיא יותר בחוקני פרשתנו טז, כג דה"ה גם לסעודת מ"ש). הרי נמצא שהלחם דסעודת מ"ש לא הי' אלא מהעומר מן המיוחד

השולחן במוצ"ש שהוא ענין בפ"ע לכבוד השבת עיי"ז (וכולל אף סידור מפה על השולחן כו', עיי' שו"ע רבינו הזקן ריש סי' ש), היינו דאף שאין כוונתו לאכול אלא כזית, מכבוד שבת (ביציאתו) לערוך את השולחן כאילו הוא הולך לאכול "סעודה גמורה", כל' רבינו הזקן שם. אלא דסו"ס מהך גופא מובן שצ"ל גם סעודה, כי דוחק לומר דחייב לסדר שולחן מבלי לאכול משהו [ועדיין יל"ע אי טעם האכילה גופא הוא נמי משום ליווי כו', ועיי' ברש"י לעיל קיח. ד"ה אכלי' וברדב"ז לרמב"ם ה"ה מתנ"ע ט, יג].

ובאמת הי' מקום לומר דמעיקר הדין אין סעודה זו חובה, ורק שכיון שכך היא הדרך שאוכלין אז (עכ"פ סעודה קטנה), כי ע"ד הרגיל לילה הוא זמן סעודה (ראה פרשתנו טז, ח וברבינו בחיי. ועיי' בסוגיין קיח. דמשמע דדוקא המתפרנס מן הצדקה הו"א שלא ליתן לו סעודה למ"ש "דאמרינן לי' מאי דבעית למיכל באפוקי שבתא אכלי' בשבתא"), אזי משום כבוד שבת חייב להכין השולחן ("כמו לסעודה גמורה") כו' לסעודה זו שאוכל בלאח"כ; מיהא מי שאינו אוכל סעודה זו בכל לילה אין עליו חיוב.

איברא דאין לומר כן, שהרי מוכח בכ"מ שגוף הסעודה הוי מצוה, וכלשון רבינו הזקן ש"יכולים לקיים סעודה זו בפירות", ולאח"ז כתב "שסעודה זו אינה חובה כ"כ אלא מצוה מן המובחר בלבד", שמזה מובן שגם גוף הסעודה היא קצת חובה עכ"פ (ובביאורי הגר"א לשו"ע כאן נקט שסעודה זו צ"ל בפת, ועד"ז בכמה ספרים). ומעתה צ"ב במקורה וטעמה של גוף הסעודה שחייבין.

והנה מש"כ רש"י דזהו כליווי המלך

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מנחם מנחם יעני
ע"ה נפטר
מזכור ב"ק אדמו"ר ז"ע
נלב"ע י"ד ניסן ה'תשפ"ב
הנעברה

מעלת "ימינם" ו"שמאלם" של ישראל בעת קריעת הים

במה היתה הכחירה בעם ישראל, בנפשות או בנשמות? / מדוע לא הספיקה לישראל זכות התורה כדי לעבור את ים סוף? / מדוע עבודה בשני קווים מנוגדים היא זו שהכינה את ישראל לקבלת התורה? / ביאור ענין קריעת ים סוף והקשר בינה למתן תורה

נס קריעת ים סוף התרחש באופן שמי הים נבקעו לשנים, ונעשו כחומות, ובני ישראל עברו בחרבה בין חומות המים, וכמו שנאמר בפרשתנו (יד, כב) "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם".

וצריך להבין, מפני מה נעשה הנס באופן כזה דווקא, שלא יבשו המים לגמרי, אלא נעשו להם כחומה מימין ומשמאל?

וגם אם תמצוי לומר שבקיעת המים הייתה אפשרית רק באופן זה, עדיין צריך עיון מה שהתורה מדגישה מאוד את עמידת המים כחומה מימינם ומשמאלם, וכפלה את תיאור זה, הן בעת כניסת בני ישראל אל הים: "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם", והן לאחר שכבר טובעו המצרניים בים סוף, והתורה שונה ומספרת אשר "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים להם חומה מימנם ומשמאלם" (שם כט).

וחזינו שהתורה ראתה לכפול את הדבר, ולהדגיש שכל משך זמן קריעת ים סוף היו המים לחומות משני צדיהם, ומשמע שיש בזה עניין ותוכן מיוחד.

מדוע לא הספיקה לבני ישראל זכות התורה?

איתא במכילתא (פרשתנו יד, כח), שבשעה שהיו בני ישראל מהלכים ביבשה בתוך הים, והיו ביניהם גם עובדי ע"ז רח"ל (ראה זהר ח"ב קע, ב. ילקוט ראובני פרשתנו יד, כט), "היו מלאכי

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרב שמואל ב"ר שמואל
שמואל ב"ר שמואל
נפטר כ"ב כסלו ה'תשפ"ב

בגדר מצות סעודה במוצאי שבת

יארץ לחוביך במקור סעודה זו, שהיא זכר לדרך אכילת המן שהיו סועדים ממנו בצאת השבת / יסיק דשייכא לדין ג' סעודות עצמן, ויתבאר עפ"י דיוק לשון רבינו הזקן בשולחנו דמשמע שהיא פרט בקיום מצוה אחרת באופן ד"מן המוכרח

שולחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית", וברש"י "במוצ"ש, נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר" (וראה גם ב"י סי' ש), ועוד שם מעשה בר' אבהו שעשו לו עגלתא תלתא כו' אף שאכילתו היתה מועטת. והמורס דטעמו מצד כיבוד השבת ביציאתה, וכשמה בפוסקים "סעודת מלוה מלכה".

וזה העיר שמימרא זו עצמה לא קאי בחיוב אכילת הסעודה אלא רק ע"ד סידור השולחן (עיי' מחצה"ש למג"א סי' רדע סק"ב), וכדמוכח מזה שבאה בהמשך להא ד"לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית", דהתם פשיטא דלא קאי בחיוב אכילה (שהוא רק בלילה ולא בע"ש גופא), והיינו מדין כבוד שבת, עיי' רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ה שהביא שני המאמרים וביאר שהוא "כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו", ומביאו שם בהמשך לעוד עניני הכנה דע"ש משום כבוד שבת; משא"כ חיובי אכילת סעודות שייכא לעונג שבת, כמתבאר בסוגיין קיח: וברמב"ם שם ה"ז ועוד. וה"ה סידור

כתב רבינו הזקן בשולחנו או"ח סי' ש ס"ג (והוא ממג"א שם) גבי סעודת מוצאי שבת "טוב לבשל בשר או דבר אחר במ"ש לכבוד סעודה זו, ובזמננו שמאחרין כ"כ סעודה ג' שאין יכולים לאכול במ"ש יכולים לקיים סעודה זו בפירות", ואח"כ ממשיך (בסוגריים) "וא"צ להקדים סעודה ג' בשביל שיאכלו סעודה זו כראוי שסעודה זו אינה חובה כ"כ אלא מצוה מן המוכרח בלבד". ולכאור' הל' צע"ק דטפי הול"ל בל' שהיא "מצוה בעלמא" וכיו"ב, כי הל' "מצוה מן המוכרח" מורה יותר שלכתחילה צ"ל קיום המצוה כך דוקא, וא"כ ל' זה מתאים יותר כיסוד לומר דאדרבה החכם שענינו בראשו יקפיד שתתקיים המצוה מן המוכרח.

והנה חובת ג' סעודות ילפינן בשבת קיז: מג' פעמים "היום" שנאמרו בפרשתנו גבי אכילת המן בשבת כו' (ועד שי"א שהוא חיוב מה"ת, ראה לבוש או"ח ר"ס רצא וט"ז סתרע"ח סק"ב, ועוד), אבל לסעודה דמ"ש לא מצאנו לימוד מקרא.

וזהו שם קיט: "לעולם יסדר אדם

המן – השפעה מדודה, אך "בפנים מאירות"

ויאמר משה ג' קח צנצנת אחת ותן שמה מלא
העומר מן ג' למשמרת לדורותיכם
(שז, לז)

יש לבאר הרמז בזה, שלכל אחד מישראל
בכל הדורות ("לדורותיכם") ישנו מעין ענין
המן:

ידוע (ראה קונטרס ומעין מאמר ח ואילך. ועוד)
ההפרש בין ישראל לעמים, דלאומות העולם
נשפעת השפעה מלמעלה בלי חשבון ובלי
עבודה רוחנית, "חנם מן המצוות" (רש"י
בהעלותך יא, ה), ולכן ההשפעה היא בריבוי,
מאחר שאינה תלויה בעבודתם. משא"כ
ההשפעה לישראל היא השפעה מדודה לפי
ערך עבודתם את ה', וכמש"נ (ר"פ בחוקות)
"אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם גו'".

אמנם, ריבוי ההשפעה שאצל האומות
הוא רק ריבוי בכמות, אבל היא השפעה
שלא ברצון ובעונג, ובלשון התניא (פכ"ב)
- "כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאו שלא
ברצונו"; משא"כ ההשפעה לישראל, עם
היותה השפעה מדודה, הרי הקב"ה מתענג
מהשפעה זו לבני ישראל עם קרובו, ו"באור
פני מלך חיים" (משלי טז, טו).

וזוהי מעלתם של ישראל, שמוותריים
על ריבוי ההשפעה שיכולים לקבל בדוגמת
אומות העולם, ובחרים לקבל חיותם
מהקדושה, אף שהיא השפעה מדודה, מאחר
שרק השפעה זו יש בה עונג להקב"ה.

ומעלה זו בהשפעה לישראל באה לידי
ביטוי בענין המן, שלא הי' בו ריבוי בכמות,
ואדרבה - המן ניתן במדידה הכי מדויקת,
רק ליום אחד, ו"עומר לגולגולת", "לא
העדיף המרבה והממעיט לא החסיר" (טז, טז-)

יח); ולאידך, עומר זה ניתן "בפנים מאירות"
ו"דרך חיבה", עד שבנ"י ראו בו "כבוד אור
פניו" (לשון רש"י שם, ז).

וזוהי ההוראה הנצחית מענין המן לכל
הדורות - ללמדנו יוקר ההשפעה שמצד
הקדושה, שהיא באופן של "באור פני מלך
חיים", אף אם לצורך זה עלינו לוותר על
ריבוי ההשפעה הבאה באופן ד"שדי בתר
כתפוי".

מדוע נקראת התפילה בשם "אומנות"?

ויצעקו בני ישראל אל ה'
ויצעקו - תפשו אומנות אבותם
(יד, ירש"י)

יש לבאר דיוק לשון רש"י, שמכנה את
תפלתם של ישראל בשם "אומנות":

לכאורה יש לתמוה מה מקום הי' להתפלל
אל הקב"ה באותה שעה, והרי כבר הבטיח
להם הקב"ה שבני ישראל יצאו ביד רמה,
וא"כ ממנה-נפשך: אם האמינו בהבטחת
הקב"ה - אין צורך להתפלל, ואם לא האמינו
- לאיזה צורך התפללו?

אלא שלכן נקראה תפלה זו בשם
"אומנות", ללמדנו שלא היתה תפלה זו
מפני מצוקתם ודאגתם של ישראל, אלא
מפני שכך היא "אומנותם", שבכל עת וזמן
מתפללים הם להקב"ה.

וזו מלמדנו יסוד גדול בתפלה, שהתפלה
צריכה להיות לא רק מפני תכלית ומטרה
פרטית שרוצה האדם לקבל ע"י תפלתו,
אלא מפני שהתפילה היא "אומנותם" של
ישראל, שעל ידה עובדים הם את השי"ת.

לקראת שבת

ט

השרת תמהים לומר, בני אדם עובדי ע"ז מהלכין ביבשה בתוך הים?

אמנם, לפועל המשיכו בני ישראל לילך ביבשה ולהנצל, וזאת בזכות "מימינם ומשמאלם"
- "מימינם בזכות התורה שעתידין לקבל מימינם שנאמר מימינו אש דת למו, ומשמאלם זו
תפלה". ויש גורסים (יל"ש רמז רלח) "ומשמאלם זו תפילין".

ויש לתמוה: מפני מה נזקקו בני ישראל לשתי זכויות בכדי להינצל מן המצרים על ידי
קריעת הים, ומדוע לא די בזכות אחת?

ובפרט כאשר מדובר בזכות של "מימינם", היינו התורה שעתידה הייתה להנתן להם,
שבדאי די בה בכדי להנצל. וכידוע, שבעת מתן תורה הייתה בחירת הקב"ה בבני ישראל
מכל עם ולשון, וכמו שכתבו הפוסקים (מג"א או"ח ס' ס' סק"ב. שו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"ד)
ש"כשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה". ומובן וגם פשוט שעם שבחר בו הקב"ה הוא
שונה בתכלית ונעלה מכל האומות וראוי להצלה.

השאלה מתחזקת, לאור המבואר בתניא (פמ"ט), שבחירת הקב"ה בבני ישראל אינה
בנשמות, כי ענין "בחירה" הוא בשני דברים שווים, ומכל מקום בחרים באחד על פני
השני, ואילו נשמות בני ישראל הן "חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא פ"ב ע"פ איוב לא, ב),
ומעיקרא אינן דומות כלל לנשמות אומות העולם, וממילא לא שייך בהן לשון בחירה.

ומבאר, שהבחירה קאי על "הגוף החומרי, הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם".
שגופו של גוי מקורו מ"ג' קליפות הטמאות", שהם שורש כל הדברים האסורים שאינם
יכולים להתקדש כלל. ואילו קיום גופו של יהודי מקורו מ"קליפת נוגה", שהיא שורש כל
הדברים המותרים שניתן לקדשם ולזככם כאשר מנצלים אותם לשם שמים ולעבודתו ית'
(ראה תניא פ"ז).

ומכיוון שהקב"ה בחר בגוף של יהודי, שיהי' יכול להתקדש ולהזדכך, הרי בוודאי כן
יהי'. וגם אם לפי שעה יהודי מנצל את גופו לענין שנגד רצון ה', הרי זה ענין זמני, ובסופו
של דבר "לא ידח ממנו נדח" (ראה הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן, ע"פ שמואל ב יד, יד).

ואם כן, הרי בשביל להנצל בעת קריעת ים סוף, די לכאורה בבחירת הקב"ה בישראל
במתן תורה, שאז אפילו הגופים של בני ישראל נבדלו לגמרי מגופי אומות העולם, ומדוע
הי' צריך גם לזכות של "משמאלם" - תפילה או תפילין?

קריעת הים כהכנה רוחנית למתן תורה

הדבר יובן בהקדים ביאור מהותה של קריעת ים סוף, שבכללות מוצאים בה שני עניינים:
א. שלימות יציאת מצרים: גם לאחר יציאת בני ישראל ממצרים, ואפילו לאחר שהגיעו
לפי החירות, ש"מנהג הי' במצרים, כל עבד שבורח מאדוניו, כיון שהי' מגיע לחירות הי'
נעשה בן חורין" (לקח טוב פרשתנו יד, ב), מכל מקום לא השתחררו בני ישראל לגמרי, כי עדיין
רדפו אחריהם פרעה וחילו, ורק לאחר קריעת ים סוף יצאו לגמרי משעבוד מצרים.

ב. איתא בספרים (ראה תורת שמואל תרל"א ח"א עמ' רס ואילך. ועוד), שקריעת ים סוף לא הייתה רק בשביל הצלת בני ישראל, שהרי "הרבה דרכים למקום", ולא הוצרך לקרוע את הים דווקא. גם לא ה' זה צורך בשביל הליכתם לארץ ישראל, כי עלו באותו צד שבו ירדו (תוד"ה כשם ערכין טו, א).

ומבואר (ראה תורה אור סג, א. ועוד), שקריעת ים סוף הייתה הכנה למתן תורה:

אודות החידוש שהתרחש בעת מתן תורה אמרו חז"ל (שמות רבה פ"ב, ג) שמזמן בריאת העולם הייתה גזירה "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטו, טז), שעניינים גשמיים אינם יכולים להתעלות ולהתרומם, ועניינים רוחניים אינם יכולים לרדת ולחדור ולהתלבש בעניינים גשמיים.

בעת מתן תורה נתבטלה הגזירה, ואז אמר הקב"ה "התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים", ומני אז יכולים בני ישראל לקדש ולזכך את הדברים הגשמיים על ידי קיום המצוות בהם וניצולם לשם שמים ולעבודתו ית', ובכך מחברים "עליונים" ו"תחתונים".

וכהכנה לכך, הנה בקריעת ים סוף נפעל "הפך ים ליבשה":

"ים" קאי על עולם הזה שנברא על ידי הקב"ה, וצריך הוא לדבר ה' שיחייהו תדיר מאין ליש, אך בפועל אין רואים בעולם בגלוי את הכח האלוקי שמהווה אותו, והרי הוא מכסה על החיות האלוקית שבו כאותו ים שמכסה על היבשה.

ובעת קריעת ים סוף "הפך ים ליבשה", שהכח האלוקי שבבריאה נתגלה, וממילא העולם שהי' עד עתה בבחינת "ים" והעלם על דבר ה', נהפך ל"יבשה" כאשר החיות האלוקית היא בגלוי.

אמנם, למרות גילוי נשגב זה, ה' זה מצב זמני בלבד, והי' בכך רק משום גילוי כללי והכנה לקראת מתן תורה. וממתן תורה ואילך ניתן הכח לבני ישראל לחבר עליונים ותחתונים באופן קבוע, על ידי קידוש וזיכוך העניינים הגשמיים עד שלא יסתירו על החיות האלוקית אשר בהם.

התמסרות לרצון ה' בשני קווים הפכיים

והנה, העולם כולו נברא "בשביל ישראל" (רש"י בראשית א, א), וממילא כל העניינים שבעולם קשורים עם ישראל. ומבואר (ראה לקוטי תורה במדבר ה, א ואילך), שכאשר יהודי פועל פעולה מסוימת ב"עולם קטן", היינו עם עצמו, פועל הדבר גם בעולם הגדול.

וממילא, כאשר מדובר אודות חיבור עליונים ותחתונים שבמתן תורה, וכהכנה לכך ב"הפך ים ליבשה" שבקריעת ים סוף, הרי נחוץ תחילה שיתקיים העניין אצל בני ישראל. בכדי שהחיות האלוקית שבעולם תתגלה, יש לגלות תחילה את הניצוץ האלוקי שבנשמת בני ישראל.

וזהו עניין "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" – בזכות התורה ובזכות התפילה או התפילין. מדובר כאן אודות שני סוגי עבודות, שני סגנונות מנוגדים זה לזה, ימין ושמאל, ובני ישראל היו שייכים לעבודה בשני הקווים, הן בבחינת ימין והן בבחינת שמאל.

ועצם שייכותם לשני הסגנונות וסוגי העבודות מורה על מעלה גדולה ונפלאה:

כאשר רואים אדם שעובד את קונו בסגנון ואופן אחד, ואפילו אם עובד עבודתו עד כדי מסירת נפש, הלא יתכן שהדבר מתאים לטבעו מתולדתו, ולכן נמשך הוא לסוג עבודה זה דווקא.

אך כאשר עובד האדם את עבודתו בשני מיני סגנונות הפכיים זה מזה, הרי בזה מתבטא כיצד יוצא הוא ממציאיותו, מטבעו, ומהגדרותיו והגבלותיו, ומתמסר לגמרי לרצון השי"ת, למלאות כל רצונו ללא הבדל בין עבודה של "ימין" לעבודה של "שמאל".

יתר על כן: עבודה זו של התמסרות לגמרי לרצון ה' בשני הקווים ההפכיים, אינה אפשרית כלל על פי טבע, שהרי האדם נברא מוגבל לסגנון עבודה מסוים, ואין באפשרותו בטבעו לעבוד בשני הקווים ההפכיים בשלימות, ומה שיכול הוא לעבוד ב"ימין" וב"שמאל", הרי זה רק משום שיצא ממציאיותו והגבלותיו והתמסר לגמרי להשי"ת.

וכאשר היו בני ישראל בדרגה נעלית זו, הרי התגלה הניצוץ האלוקי שטמון בנשמתם, וממילא פעל הדבר גם בכללות העולם שיהי' "הפך ים ליבשה" – גילוי החיות האלוקית שבעולם, וזאת כהכנה למתן תורה, עת אשר קיבלו בני ישראל את הכח לגלות את החיות האלוקית שבעולם באופן קבוע.

נמצא אפוא מכל האמור, שבעניין עמידת המים לימינם ולשמאלם של בני ישראל, רמוז מצב רוחני שהוא עיקרי ומהותי בקריעת ים סוף ובמתן תורה, ולכן נבקע הים באופן כזה דווקא, ואף התורה חוזרת ומדגישה עניין זה, מפני שעל ידו נפעל כל עניין קריעת הים כהכנה למתן תורה על הר סיני ועבודת בני ישראל בזיכוך העולם עד ביאת גואל צדק.